

Gelasius Dobner (1719-1790)

Ač studoval u jezuitů je nám znám zejména coby představitel Řádu zbožných škol, tj. piaristů, kteří byli v době osvícenství velkými konkurenty Tovaryšstva Ježíšova. Po vstupu do řehole přijal jméno Gelasius od Svaté Kateřiny. Po příchodu piaristů do Prahy se stal prefektem jejich gymnázia.

Současník a přítel mnoha stoupců českého osvícenství, kteří se zabývali zkoumáním české historie a otázkou vlastenectví. Sám Gelasius Dobner je považován za zakladatele vědecké kritiky a kritického českého dějepisce. Po příchodu piaristů do Prahy se projevil jeho zájem o studium dějin naplno, rozhodl se vydat historicko-zeměpisný a životopisný slovník učenců. K němu sice shromáždil více jak 200 archů, ale nikdy jej nevydal. Tento jeho nedokončený spis je uložen v pražském archivu a již z něj je patrný Dobnerův vědecký přístup k historii, první část slovníku je psána latinsky a obsahuje stručná hesla, která jsou podložena odkazem na pramen a existující literaturu. Přestože toto dílo nevyšlo, pracoval na něm Dobner neustále, dokonce v něm cituje i poslední svazek *Monumenta historica Bohemiae*. Druhá část slovníku je psána česky a zaměřuje se především na protireformační hesla, velkou pozornost věnoval zejména představitelům husitství. Tento materiál nechával s chybami.

Baroko – silná orientace na náboženství, staví na tradici; představitelem v naší historiografii je vlastenecký jezuita Balbín.

Osvícenství – založeno na kriticizmu, objektivním poznání; Důležité je racionální pochopení dějů tohoto světa; za ztělesnění rozumu pokládalo až vlastní dobu – nezkrsluje to pohled na historii?; za hlavní postavy osvícenství jsou považováni francouzští encyklopedisté (Denis Diderot); průkopníky v historické vědě byli Voltaire a Montesquieu.

Osvícenství se neprojevovalo jen ve vědě, ale také v uspořádání vlády; panovníci této doby jsou považováni za osvícenské absolutisty; v zemích rakouské monarchie za Marie Terezie, Josefa II. (josefinismus) a Leopolda II. Dochází k tzv. reformám shora, kdy panovník přichází s vylepšením stávajícího systému; v našich podmínkách se jedná o patenty, které zavádí zejména Marie Terezie a Josef II.; mimo tyto snahy dochází v habsburské monarchii také ke germanizaci obyvatelstva a centralizace říše (Víděň).

Nástupci:

Mikuláš Adaukt Voigt- Dobnerův žák, svým dílem brání a pozvedá českou kulturu na úroveň evropskou, je autorem první české práce o numismatice.

František Martin Pelcl- rovněž příslušník nové generace osvícenců, autor *Přehledu českých dějin až po současnou dobu* a česky psané *Nové kroniky české*

Josef Dobrovský- v některých otázkách Dobnerův stoupenec, později se v názorech rozcházejí a to zejména v otázce legendy o svatém Janu Nepomuckém.

Spory s Dobrovským

Dobner hájil pravost břevnovské donační listiny údajně udělené v 10. století benediktinskému klášteru v Břevnově Boleslavem II. V tom mu odporoval i jezuita Pubička.

Rozcházel se také v otázce pravosti osoby sv. Jana Nepomuckého. Dobner světcovu legendu hájil s výtkou vůči legendě o zpovědním tajemství, kterou si měl údajně vymyslet Hájek.

Další spor vedli o počátcích křesťanství v českých zemích, jednalo se zejména o stáří cyrilice. Dobrovský zdůrazňoval vliv latinských německých kněží, Dobner církevněslovanskou liturgii.

Dílo:

Monumenta Bohemiae historica nusquam antehac edita

První česká pramenná edice, navazuje na myšlenku českého benediktina Josefa Bonaventury Pitery, který jako vůbec první chtěl vydávat prameny pro české dějiny. Od roku 1764 do roku 1785 vyšlo šest svazků *Monumenta Bohemiae historica nusquam antehac edita* (Dosud

nikdy nevydané dějinné památky Čech). Připravoval svazek sedmý, který neměl být zdaleka posledním. Obsahem edice jsou staré české kroniky bez Kosmy a listiny.

Český diplomatář

Během svého života Dobner shromáždil množství listin a regist, které využíval při tvorbě Monumenta. Zaobíral se myšlenkou vydat český diplomatář, posléze tuto myšlenku opustil a měl v plánu vydat registář. Tento úkol byl však nad síly jediného člověka.

Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum

Kriticky komentovaná edice latinského překladu *Kroniky české Václava Hájka z Libočan*. Překlad piaristy Viktorína doplnil 6 svazky kritických komentářů (*Prodromus*), které vyšly mezi léty 1761 - 1782. Stal se tvůrcem nového obrazu nejstarších českých dějin. Odmítl vnímat praotce Čecha jako historickou osobnost. Prosazoval názor, že staří Slované neměli vládce a spravovali své území více méně demokraticky- proti Dobnerovi se postavili jezuité K. Kříž, Václav Duchovský a Fr. Pubička, kteří jej obvinili z útoku na šlechtu, která tím měla být připravena o svůj zákonný nárok vládnout a z nevlasteneckých myšlenek. Jeho názory byly mnohokrát připomínkovány, díky nim se rozhořel souboj dvou osvícenských táborů, které vedly válku prostřednictvím soudobých časopisů. Kritiku Hájkovy nevěrohodného výkladu české historie dovedl do roku 1198 – počátek království. Počátek Čechů viděl ve zmínkách o kmeni Zichů.

Epistola apologetica adversus Luciferum urentem, non lucentem

Jedna z Dobnerových reakcí na kritiky, jedná se o obranu před Duchovského kritikou. Vysvětluje metodické zásady své práce. Odmítá nařčení z nevlastenectví. Dokazuje, že Češi nemají jméno od bájného praotce.

Prameny:

Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum e bohemica editione latinae redditi et quibusdam notis illustrati a P. Victorino a S. Cruce e scholis Piis nunc plurimis animadversionibus historico-chronologico-criticis, nec non diplomatibus, re genealogica, numaria, variique generis antiquis aeri incisus monumentis aucti, a P. Gelasio a s. Catharina ejusdem institutio sacerdote. *T. I–VI*, 1761 - 1782

Monumenta historica Bohemiae nusquam antehac edita, quibus non modo patriae, aliarumque vicinarum regionum, sed et remotissimum gentium historia mirum quantum illustratum.

Collegit, et partim ex autographis, partim ex legitimis apographis codicibus recensuit, cum aliis manuscriptis exemplaribus contulit, pluribus animadversionibus, aeri que incisus sigilles adornavit, denique locupletissimo indice instruxit P. Gelasius Dobner a S. Catharina, I–VI, 1764–85.

Epistola apologetica adversus Luciferum urentem, non lucentem, 1767.

Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni, protomartyris poenitentiae assertae, Praga et Viennae 1784.

Dostupnost:

Monumenta historica Bohemiae nusquam antehac edita: dostupné na stránkách CMS

(<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=24>).

Epistola apologetica adversus Luciferum urentem, non lucentem: dostupné na stránkách CMS

(<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=20&bookid=503>).

Literatura:

Slavík, B.: *Od Dobnera k Dobrovskému*. Praha 1975.